

ГУЦУЛЬСЬКІ ФЕМІНІТИВИ: СЕМАНТИКА І СТРУКТУРА

У статті представлено й проаналізовано майже всі відомі на сьогодні фемінітиви гуцульського діалекту української мови. Їх розглянуто на семантичному, фонетичному, словотвірному, граматичному, стилістичному рівнях. Відзначено, що фемінітиви-гуцулізми є органічною складовою частиною багатой і барвистої гуцульської лексики та невід'ємним компонентом лексикону сучасної української мови загалом. Вони постійно збагачують фемінікон української мови, надаючи йому оригінальності й неповторності.

Ключові слова: гуцульський діалект, фемінітиви-гуцулізми.

Фемінікон української мови на сучасному етапі представляють номінативні одиниці різних форм національної мови (літературної, діалектної, просторічної, жаргонної, професійної тощо). Основну ж її частину становлять загальноновживані, кодифіковані субстантиви зі значенням особи жіночої статі, використовувані у всіх стилях і жанрах української мови. Значно менше до неї входить рідковживаних загальних іменників-назв жінок – діалектних, жаргонних, просторічних та інших, що функціонують переважно в межах певного соціального чи географічного середовища людей і невідомі усьому загалу. Саме фемінітивам сучасної української літературної мови і віділено найбільше уваги в спеціальних працях [див. 2; 20; 24; 30] та загальних студіях [див. 19; 25; 28]. Тоді як до фемінітивів інших форм української національної мови науковці проявляють ще недостатнє зацікавлення. А насамперед це стосується діалектної мови, яка найбільшою мірою відображає специфіку певної території, містить залишки давніх мовноісторичних процесів, живить літературну форму різними мовними елементами і з глибоких доісторичних часів зберігає зокрема й чимало фемінітивів-діалектизмів. За І. І. Коваликом, діалектизми – це територіальні або соціальні відмінності даної мови в сфері різних її рівнів; суттєві властивості діалектизмів полягають не в їх наявності в літературній мові чи в мові художнього твору, а в їх відмінності на рівні місцевих чи соціальних говорів [18, 100].

Особливо показовим щодо використання фемінітивів є яскраво колоритний, лексично багатий гуцульський говір української мови [про дослідження Гуцульщини та її мови див. 6; 9; 16; 17; 23; 29]. Порівняно з іншими говорами української мови, він містить найбільшу кількість специфічних найменувань жінок і відображає найбільшою мірою їх розмаїття (семантичне, словотвірне, граматичне тощо) [напр., пор. фемінітиви ГГС, ОС, ШН]. До лексикону цього говору входять загальноновживані фемінітиви і власне гуцулізми, як засвідчують переважно наукові праці (монографії, збірники статей, лексикографічні джерела тощо) і художні твори, що відображають мовні особливості гуцульського краю [див. список умов. скорочень]. Своєрідність гуцульського говору визначають саме власні гуцульські субстантиви зі значенням особи жіночої статі. Специфічними фемінітивами-гуцулізмами слід вважати власне гуцульські найменування жінок, гуцульські семантичні і структурні новотвори від загальноновживаних слів, гуцульські варіанти загальноновідомих назв, фемінітиви, що трапляються і в сусідніх говорах української мови. Основу гуцульських фемінітивів становлять власне фемінітиви-гуцулізми, що вказують на характерні риси жінок гуцульського краю, не властиві жінкам інших регіонів чи українській жінці загалом. Гуцульські новотвори від загальноновживаних слів засвідчують, що для позначення жінок за різними ознаками в гуцульському мовленні залучалися фемінітиви із загального лексикону української мови. Гуцульські варіанти до загальноновідомих фемінітивів підтверджують різноманітні специфічні особливості гуцульського мовлення (фонетичні, граматичні тощо). А фемінітиви, що трапляються в сусідніх з гуцульським говорах, є доказом того, що гуцульський діалект розвивається у тісному зв'язку з іншими говорами, може переймати риси інших регіонів і позичати свої. До того, ж фемінітиви-гуцулізми різні за походженням – питомі й запозичені. На їх еволюції великою мірою відобразилися доісторичні процеси (розселення, групування племен, формування суспільних відносин) й історичні процеси (проживання на території Галичини багатьох етнічних спільнот в різні періоди (поляків,

німців, румунів, угорців, євреїв, татар, росіян) та близьке контактування з ними), що відбувалися на українській території. Через це сьогодні гуцульський фемінікон наповнений удосталь питомими словами (*бездітниця, таздиненька, ніхтолиця, пістунка, прошачка, русначка, служечка, убійниця*) й іншомовними (польського походження – *жовнірня, кобіта, майерка, ксендзова, мазурка, небішка, склепарька*, німецького – *флякорниця, швагрова, шельма, штольфа*, угорського – *бойтарька*, румунського – *бовгарька*, російського – *женщина, красавиця*, тюркського – *туркиня*, східнороманського – *нанашка*).

Репрезентантом гуцульського фемінікону й об'єднувальним компонентом для всіх фемінітивів-гуцулізмів є найменування *гуцулка*, що позначає жінку за проживанням в гуцульському краї. Воно самодостатнє в характеристиці жінок гуцульського регіону, оскільки одна тільки його вказівка на належність створює уявлення про жінок цієї частини України (про їх заняття, діяльність, поведінку, риси характеру тощо). Назва *гуцулка* походить від слова *гуцул* і належить сьогодні до загальноновживаним номінацій, обростаючи щораз новими конотаціями (красива, сильна, вольова, рішуча і водночас розпусна, зрадлива, підступна), тоді як історія її починалася, ймовірно, з яскраво виражених діалектних особливостей. Походження слів *гуцули, гуцул, гуцулка* розкривають сьогодні багато наукових джерел, не даючи все ж однозначного трактування їх етимології [див. 5, 17—18; 7, 45—51; 14, II, 630; 15, 102]. Лінгвістичні дослідження беруть до уваги одночасно кілька версій походження даних слів або звертають увагу тільки на одну. Так, різні гіпотези щодо походження слів *гуцули, гуцул, гуцулка* наводить “Етимологічний словник української мови” за ред. О. С. Мельничука, вважаючи кожна із них непереконливою: від румунського слова *hot-ul* “злодій, розбійник, опришок”; від назви тюркського племені *уци*; від дієслова *кочувати* через форми **кочул, *гочул, *гуцул*; від дієслова *гуцати*; від готського слова *guta* “гот” [14, II, 630]. На думку професора В. Грабовецького, іменник *гуцул* утворився від прізвиська і пізніше став назвою окремої етнографічної гілки українського народу; а вперше про гуцулів як історико-етнографічну групу відомо з XIX ст. [5, 18]. Через це, ймовірно, назву *гуцулка* та інші слова з основою *гуцул-* лексикографічні джерела подають лише з XIX ст., зокрема “Словарь української мови” за ред. Б. Грінченка – *гуцулка* “жителька Гуцульщини” [див. 26, I, 344], “Словник української мови” в 11-ти томах – *гуцулка* “жінка-гуцулка” [див. 27, II, 200].

Ідентифікаторами гуцульської жінки є чимало й інших фемінітивів, насамперед власне гуцульських найменувань. За значенням вони досить різноманітні, що зумовлює виділення на лексичному рівні окремих семантичних підгруп фемінітивів-гуцулізмів: назв жінок за магічними особливостями, напр.: *баїльниця* “знахарка” (ГГС, 20), *босорка* “чаклунка” (ГГС, 28), *відьмачка* “ворожка” (МФ, 105), *воскарка* “знахарка” (ФТ, 220), *мольфарка* “чарівниця” (МФ, 213), *примівниця* “знахарка” (ВС, 48); назв жінок за міфологічними ознаками, напр.: *вовкунка* “жінка-вовкулака” (НС, 43), *лісна* “лісовиця” (ВС, 24), *літавиця* “спокусниця” (ЧТ, I, 325), *мамуна* “бісиця” (ГГС, 119), *осинавчиха* “чортиця” (ГГС, 141), назв жінок за господарською діяльністю, напр.: *бовташка* “крамарка” (ГГС, 27), *громадільниця* “нагромаджувачка” (ГД, 66), *майорка* “доярка на полонині” (ГГС, 118), *плетінниця* “плетільниця” (ВС, 180), *склепарька* “продавщиця” (ГГС, 171); назв жінок за соціальними функціями, станом, статусом, напр.: *анкаведистка* “жінка-службовець” (НС, 20), *зведениці* “покрітка” (НС, 79), *професирка* “учителька” (ЧТ, I, 329), *сеніора* “сеньйора” (ФТ, 211), *фартушанка* “міщанка” (ЧТ, I, 331); назв жінок за національними і територіальними ознаками, напр.: *батчынка* “уродженка рівнини” (НС, 23), *березунка* “мешканка Березова” (НС, 24), *головчанка* “жителька Головів” (ВС, 173), *галіціянка* “галичанка” (ГГС, 51), *таліанка* “італійка” (ГГС, 181); назв жінок за поведінкою, вчинками, напр.: *збиточниці* “бешкетниця” (ГГС, 80), *керинниці* “недбала робітниця” (ГГС, 89), *маркірантка* “ледарка” (ГГС, 119), *підлизачка* “підлабузниця” (ГГС, 149), *шняпавка* “повія” (ГГД, 361); назв жінок за внутрішніми ознаками, характером, напр.: *бовваниці* “мовчазна жінка” (НС, 26), *гавкунка* “сварлива жінка” (НС, 47), *дзьобавка* “пліткарка” (ГГД, 272), *кальвінка* “жорстока жінка” (ГГС, 89), *льопотуха* “балакуча жінка” (ГГС, 116); назв жінок за зовнішніми рисами, напр.:

білуни “блондинка” (НС, 26), каланниці “неохайна жінка” (НС, 87), красавичка “красуня” (ФТ, 48), мангальська “чепуруня” (ГГД, 303), рудьоха “руда жінка” (ГГС, 166); назв жінок за родинними зв'язками, напр.: братаничка “племінниця” (НС, 28), мала “дочка” (ЖВ, 31), пасимниця “пасербиця” (ГГС, 144), світсь “сестра дружини” (ГГС, 168), фійна “хрещениця” (ГГС, 197); назв жінок за стосунками, напр.: білявина “кохана дівчина” (ГГС, 26), джупиняса “коханка” (ГГД, 272), помаганниця “помічниця” (ГГС, 154), сестра “кохана” (ФТ, 226); назв жінок за фізіологічними ознаками, напр.: гаргіра “великоросла жінка” (ГГД, 263), небішка “покійниця” (ЖВ, 38), недужа “хвора жінка” (ЧТ, II, 27), рожениця “породілля” (ГГС, 164); назв жінок за віком, напр.: бабчина “стара жінка” (ВС, 50), верствачка “ровесниця” (ЧТ, II, 200), дівчинице “дівчина” (ЧТ, II, 159), шішнайцітка “шістнадцятирічна” (ГГС, 216); назв жінок взагалі, напр.: баба “жінка” (МФ, 10), дівка “жінка, зверт.” (МФ, 180), кумка “жінка” (ЧТ, I, 88), чілідина “жінка” (ЧТ, I, 46), челідь “жінка” (ВС, 143).

З лексичного погляду, крім семантичних груп, можна виділити й інші парадигматичні відношення між фемінітивами (синонімічні, антонімічні, родо-видові), що об'єднують власні гуцульські фемінітиви із загальноновживаними фемінітивами у специфічних функціях та відображають різні словотвірні варіації зазначених найменувань. Напр.: синонімічні зв'язки простежуються між словами в рядах баба “знахарка” (ГГС, 19), бабуся “ворожка” (ФТ, 164), байля “знахарка” (ГГС, 20), босорканя “чаклунка” (ГГС, 28), воскарочка “знахарка” (ФТ, 209), гадерка “знахарка” (ГГС, 43), папирулька “ворожка” (ГГС, 144), чинаторка “чарівниця” (ГГД, 351); бідолашина “нявка” (ВС, 39), білотка “літавиця” (ГД, 21), діва “літавиця” (ГД, 21), дівчата “лісові русалки” (ВС, 24), зрадниця “лісова русалка” (ВС, 39), посестра “нявка” (ВС, 39); вівчарька, баранячка, бараничка “пастушка” (ЯТ, 65), скотарька “пастушка” (ЯТ, 68), волярька, воловарька, телетніца “пастушка” (ЯТ, 71); дівулиця “дівчина” (МЖ, 14), дівче “дівчина” (ЧТ, II, 159), дівчитка “дівчата” (ЖВ, 10-11), дівчьи “дівчина-підліток” (НС, 63), панночка “дівчина” (ЧТ, II, 73). Невеликою мірою встановлюються родо-видові зв'язки між фемінітивами, напр.: дівч'єта “дочки” (ЖВ, 31) – копилиця “нешлюбна дочка” (ГГС, 20), первачка “перша дочка” (ГГС, 145), одиниця “єдина дочка в сім'ї” (ГГС, 138); жіночка “дружина” (ВС, 159) – жовнярка “дружина жовняра” (ФТ, 338), попадьи “дружина священика” (ЛМ, 114), коновкариха “дружина коновкаря” (ЧТ, I, 114); шельма “погана жінка” (МС, 90) – гавкуниці “сварлива жінка, обр.” (НС, 47), дурньоха “нерозумна жінка” (ГГС, 65), крутарка “шахрайка” (ГГС, 106), льопа “пліткарка” (ГГС, 116), льоха “ледарка, згруб.” (ГГС, 116), мантелєпа “байдужа жінка” (МЖ, 27), нехлюя “неакуратна жінка” (МН, 110), пустачка “пуста жінка” (ЧТ, II, 202), фіфачка “легковажна дівчина, зневажл.” (ГГС, 197), шмата “негідниця, лайл.” (ГГС, 217). А ще менше поширені антонімічні відношення між фемінітивами, напр.: віддана “заміжня жінка” (НС, 37) – нивиддана “незаміжня жінка” (ГГС, 132), газдині “порядна жінка” (НС, 56) – киринниця “нехлюйна жінка” (ГГД, 297), штрамачка “акуратна жінка” (ГГС, 221) – фльойда “неохайна жінка” (НС, 87), біданка “бідна жінка” (МС, 129) – дукарка “багата жінка” (ГГС, 64). Загалом семантика фемінітивів-гуцулізмів є найбільш яскравим виразником специфіки гуцульського мовлення, а також стилю життя гуцульських жінок. Вона відображає нетипові для українських жінок заняття, ознаки, дії (ворожіння, чаклування, прядіння, вишивання, випасання й доглядання тварин тощо). Однак дедалі частіше гуцульське мовлення і саме життя гуцульських жінок зазнає окультурення, піддається європеїзації, як і все українське суспільство, у зв'язку з чим гуцульські фемінітиви входять до загального вжитку (вишивальниця, ткаля, русалка, мавка, ворожка, чарівниця, гуцулка тощо) або поступово виходять зі щоденного спілкування корінних жителів Гуцульщини.

Особливості фемінітивів-гуцулізмів відображені невеликою мірою і на фонетичному, словотвірному, морфологічному рівнях. Так, з фонетичного боку слід виділити такі ознаки гуцульських фемінітивів, як перехід звука [а] в [є], [и], [і] після м'яких приголосних, напр.: дівче “дівчина” (МН, 125), езикачка “язикачка” (ГГС, 66), кнегиня “наречена” (ВС, 62), книгиня, кнігині “наречена” (ГГС, 97), дойліниц'є “доярка” (ЖВ, 45); відсутність гармонійної асиміляції голосних, напр.: богачка “багачка” (ВС, 158), гоцулка “гуцулка” (НС, 55);

наявність акання, напр.: *басарабка* “молдаванка” (НС, 23), *маскалька* “росіянка” (ГГС, 120); збереження м’якості звука [p] у кінці складу і слова, напр.: *бовгарька* “жінка-пастух” (ГГС, 27), *дохторька* “лікарка” (НС, 64), *стрижарька* “жінка, яка стриже овець” (ГС, 197), *хатарька* “жінка, яка любить ходити по хатах” (ГГС, 201); депалаталізація і роздільна вимова звука [p], напр.: *гір’єнка* “горянка” (ГГС, 45); поширення м’яких шиплячих приголосних, напр.: *внучька* “внучка” (ЧТ, I, 84), *дівчята* “дівчата” (ЛМ, 98), *покійничька* “покійниця” (ЧТ, I, 65); поява звука [г] замість звуків [д], [г], напр.: *тівка* “дівчина” (НС, 57), *тівірька* “діверка” (НС, 57), *господиня* “господиня” (ГГД, 269), *челіть* “жінки” (ГГС, 210); вимова твердого звука [ц] перед [а] в кінці слів, напр.: *данцівниця* “танцюристка” (ГГС, 55), *служниця* “наймичка” (ГГД, 339), *устидниця* “безсоромниця” (ГГС, 193); зміна сполучень [л’н] на [н], [нн], напр.: *голосінниця* “голосільниця” (ЧТ, I, 159), *чередінниця* “чарівниця” (ВС, 57). Зі *словотвірною поглядом* виділяються такі ознаки фемінітивів-гуцулізмів, як поява специфічних дериватів, напр.: *бахуриці* “дівчина, подібна на хлопця” (НС, 23), *буніка* “бабуня” (ГГД, 254), *люб’єтка* “люба жінка” (ЧТ, II, 94), *ништорка* “жінка, яка шукає щось” (МЩ, 183); вживання синонімічних афіксів, напр.: *байстриня* “нешлюбна дочка” і *байстручка* “нешлюбна дочка” (ГГС, 20); використання стилістично нейтральних і маркованих дериватів, напр.: *жинка* “жінка” (ГГД, 276), *жона* “жінка” (ФТ, 327), *жіночка* “жінка” (ВС, 114). З *морфологічного боку* помітними є вживання закінчення –і замість –я в кінці слів, найчастіше після *ц*, напр.: *версниці* “ровесниця” (ГГС, 35), *зведениці* “покритка” (ЛМ, 101), *зовиці* “сестра чоловіка” (НС, 82), *нічниці* “жінка, яка забирає сон” (ХГ, 135); закінчення –ов, –ев замість –ою, –єю в орудному відмінку однини, напр.: *сестров*, *газдинев*, *старостихов*, *молодицев* (ЖВ, 17, 30, 59). Таке розмаїття форм забезпечує функціонування цілих варіативних рядів найменувань жінок у гуцульському мовленні, напр.: *андженірка* “інженерка” (ГГС, 17), *анджінірка* “інженерка” (НС, 20); *браля* “вибирачка коноплі, льону” (ГГС, 29), *бралі* “вибирачка коноплі, льону, картоплі” (НС, 28); *фіна* “похресниця” (ГГД, 351), *філина* “похресниця” (ЛМ, 123), *фїйна* “похресниця” (ГГС, 197); *челїдина*, *челїдина*, *члїдина*, *чїлїдина* “жінка” (ГГС, 209-210); *стригарька*, *стригалька*, *стрижачка*, *стрижалька* “жінка, яка стриже овець” (ГС, 197). Однак така варіативність чимраз більше нівелюється, усувається шляхом творення літературних форм і простежується сьогодні переважно в мовленні корінних гуцульських довгожителів.

Гуцульський діалект розвивається в близькому сусідстві з іншими західними говорами української мови (покутським, бойківським, наддністрянським, лемківським), тому його мовні елементи чи їх відповідники часто трапляються в інших говорах і навіть виділяються мовні риси, спільні для всіх західних говорів української мови [див. 15, 79—114]. Це стосується й фемінітивів-гуцулізмів. Одні з них зафіксовані лише в гуцульському говорі, напр.: *байльниця* “знахарка”, *віжлунка* “жінка, яка передбачає майбутнє” (ХГ, 33, 63). Інші мають відповідники в сусідніх говорах, напр., співвідносними до гуцульського слова *байля* є бойківська назва *байла* “віщунка” (ОС, I, 41), до гуцульського іменника *майорка* – бойківська лексема *маюрничка* “доярка” (ОС, I, 435), до гуцульського слова *чередінниця* “чаклунка” – бойківська назва *віддойниця* “чаклунка” (ОС, I, 120). А ще інші представлені і в інших говорах української мови, напр.: *мольфарка* – у буковинському говорі (МГ, 129), *відданця* – у бойківському (ОС, I, 119), наддністрянському (ШН, 73). Але визначення спільних і відмінних рис у фемініконі західних діалектів стає все далі важче, бо говори поступово втрачають своє самобутні риси і наближаються до літературної форми. Та незважаючи на складний історичний розвиток, активне насаджування чужих мов у різні історичні періоди, говори західноукраїнського регіону ще досить міцно утримують власні спільні специфічні мовні особливості і відмінні між окремими говорами.

Гуцульський діалект – це багате й цінне джерело живлення сучасної української літературної різноманітними мовними елементами, скарбниця давніх реліктових та існуючих у діалектній мові власне українських мовних явищ, історико-етнографічний українськ регіон, що відображає високу національну самосвідомість, глибоке вкоріння рідної мови й культури в душу українців. А гуцульський фемінікон є яскравим прикладом краси, самобутності,

невичерпності діалектної мови і важливою складовою у представленні загалом фемінікону української мови на тлі слов'янського мовознавства.

Список умовних скорочень

- ВС* – Влад М. М. Стрітенне : книжка гуцул. звичаїв і вірувань / Марія Влад ; ред. П. Л. Швець. — К. : Вид-во “Укр. письменник”, 1992. — 224 с.
- ГГД* – Гуцульські говірки : лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження / [ред. кол.: Я. Закревська (відп. ред.), П. Гриценко, Л. Коць-Григорук та ін.]. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. — С. 245-364.
- ГГС* – Гуцульські говірки : короткий словник / відповід. ред. Я. Закревська ; уклад. : Г. Гузар, Я. Закревська, У. Єдлінська, В. Зеленчук, Н. Хобзей. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. — 232с.
- ГД* – Герасим'юк В. Д. Діти трепети : поезії / Василь Герасим'юк. — К. : Вид-во “Молодь”, 1991. — 128 с.
- ГС* – Грицак М. Скарби гуцульського говору : Росішка (вівчарство у текстах) / Микола Грицак. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 320 с. — (Серія “Діалектологічна скриня”).
- ЖВ* – Жегуц І. Вибрані тексти з гуцульського говору в Закарпатті / Іван Жегуц, вид. — Мюнхен, 2001. — 88 с.
- ЛМ* – Лесюк М. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району) / Микола Лесюк. — Івано-Франківськ : Вид-во “Нова зоря”, 2008. — 328 с.
- МЖ* – Матіос М. Життя коротке. Книга прози / Марія Матіос. — Львів : Кальварія, 2001. — 236 с.
- МН* – Матіос М. Нація / Марія Матіос ; вид. четверте, доповнене. — Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2007. — 256 с.
- МС* – Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос ; вид. третє. — Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2005. — 176 с.
- МТ* – Мельничук Т. Твори в трьох томах / Тарас Мельничук. — Коломия : Видавничо-поліграф. тов-во “Вік”, 2003. — Т. I. — 256 с. ; 2003. — Т. II. — 256 с. ; 2006. — Т. III. — Кн. 1. — 496 с. ; 2007. — Т. III. — Кн. 2. — 344 с.
- МФ* – Матіос М. Фуршет / Фуршет від Марії Матіос. — Львів : Кальварія, 2002. — 338 с.
- МЩ* – Матіос М. Щоденник страченої. Психологічна розвідка / Марія Матіос. — Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2005. — 192 с.
- НС* – Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березови / Микола Негрич. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 224 с. — (Серія “Діалектологічна скриня”).
- ОС* – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич; ред. кол. : Г. М. Гнатюк, П. Ю. Гриценко, І. Г. Матвіяс (відп. ред.) та ін. — К. : Наук. думка, 1984. — Ч. I. — 496 с. ; Ч. II. — 516 с.
- ФТ* – Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи / Юрій Федькович ; ред. кол. : І. О. Дзеверін (голова), М. П. Бажан, О. Т. Гончар, Ю. Е. Григор'єв та ін. — К. : Наук. думка, 1985. — 576 с.
- ХГ* – Хобзей Н. Гуцульська міфологія : етнолінгвістичний словник / Наталя Хобзей. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. — 216 с.
- ЧТ* – Черемшина М. Твори в двох томах / Марко Черемшина ; ред. кол. : О. Є. Засенко (голова), О. В. Мишанич, Ф. П. Погребенник. — К. : Наукова думка, 1974. — Т. I. — 336 с. ; Т. II. — 304 с.
- ШН* – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Гаврило Шило. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 288 с. — (Серія “Діалектологічна скриня”).
- ЯТ* – Ястремська Т. Традиційне гуцульське пастухування / Ястремська Тетяна. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 424 с. — (Серія “Діалектологічна скриня”).

Література

1. Бігусяк М. В. З лексики родильного обряду у гуцульських говірках // Український діалектологічний збірник : Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової / упоряд., ред., передм. П. Ю. Гриценка ; редкол. : П. Ю. Гриценко (відп. ред.) та ін. — К. : Довіра, 1997. — С. 293–301.
2. Брус М. П. Становлення лінгвальної категорії жіночості / Марія Брус // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. — Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. — Вип. XI—XII. — С. 39–48.
3. Вільперт Христіане. Німецькі запозичення в гуцульських говірках / Христіане Вільперт // Діалектологічні студії 1. Мова в часі і просторі / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 282–290.
4. Голянич М. Специфіка лексики вірувань гуцулів / М. Голянич // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17-18 серпня 1993 р. / Ред. кол. : П. Арсенич, Л. Вардзарук, В. Грабовецький, В. Кононенко (голова редкол.) та ін. — Івано-Франківськ—Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 1994. — С. 110–111.
5. Грабовецький В. Про походження назв «гуцул» і «Гуцульщина» / В. Грабовецький // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17-18 серпня 1993 р. / Ред. кол. : П. Арсенич, Л. Вардзарук, В. Грабовецький, В. Кононенко (голова редкол.) та ін. — Івано-Франківськ—Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 1994. — С. 17–18.
6. Гуцульські говірки : лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження / [ред. кол.: Я. Закревська (відп. ред.), П. Гриценко, Л. Коць-Григорук та ін.]. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. — 368 с.
7. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження / [Ред. кол. : Ю. Г. Гошко (відпов. ред.), П. М. Жолтовський, Р. Ф. Кирчів, М. І. Моздир, Р. В. Захарчук-Чугай]. — К. : Наук. думка, 1987. — С. 45–56.
8. Гуцульщина : короткий довідник / ред. кол. : П. Лосюк (голова редкол.), Ю. Боєчко, М. Городенко, І. Зеленчук та ін. — Снятин : “Прут Принт”, 2002. — С. 5–11.
9. Гуцульщина : лінгвістичні етюди / АН України. Інститут суспільних наук ; ред. кол. : Я. Закревська (відп. ред.), У. Єдлінська, Р. Керста, В. Черняк. — К. : Наук. думка, 1991. — 308 с.
10. Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17-18 серпня 1993 р. / Ред. кол. : П. Арсенич, Л. Вардзарук, В. Грабовецький, В. Кононенко (голова редкол.) та ін. — Івано-Франківськ—Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 1994. — 176 с.
11. Гуцуляк Т. Образний компонент у семантичній структурі діалектної лексики / Тетяна Гуцуляк // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича : зб. наук. праць. Вип. 428—429 : Слов'янська філологія / [наук. ред. Бунчук Б. І.]. — Чернівці : Рута, 2008. — С. 118–124.
12. Грещук В. Гуцульський діалект у мові української художньої літератури / Василь Грещук // Українознавчі студії / гол. ред. : Василь Грещук. — Івано-Франківськ : “Плай”, 2001. — № 3. — С. 3–10.
13. Дутчак П. Громадська та культурно-просвітницька діяльність жіноцтва Гуцульщини в 20-30-х роках ХХ століття / П. Дутчак // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17-18 серпня 1993 р. / Ред. кол. : П. Арсенич, Л. Вардзарук, В. Грабовецький, В. Кононенко (голова редкол.)

- та ін. — Івано-Франківськ—Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 1994. — С. 24–26.
14. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [ред. кол. : О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін.]. — К. : Наук. думка, 1982 — .— 1982. — Т. I. — 631 с. ; 1985. — Т. II. — 570 с. ; 1989. — Т. III. — 549 с. ; 2004. — Т. IV. — 656 с. ; 2006. — Т. V. — 704 с.
 15. Етнос. Соціум. Культура : регіональний аспект : монографія / В. В. Ґрещук, І. І. Кононенко, М. П. Лесюк, М. І. Паньків, М. Д. Романюк, С. І. Хороб та ін. — Київ — Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. — С. 16—22, 56—58, 79—96.
 16. Жилко Ф. Т. Нарис з діалектології української мови / Ф. Т. Жилко. — вид. друге (перероблене). — К. : Рад. школа, 1966. — С. 225–230.
 17. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова / Б. В. Кобилянський. — К. : Радян. школа, 1960. — 276 с.
 18. Ковалик І. І. Взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів у іменниковому словотворі / І. І. Ковалик // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами : зб. наук. праць / ред. кол. : М. А. Жовтобрюх (відп. ред.), І. Р. Вихованець, Н. Й. Марчук, І. Г. Матвіяс, Т. В. Назарова. — К. : Наук. думка, 1977. — С. 96–107.
 19. Ковалик І. І. Питання іменникового словотвору в східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами : до IV Міжнародного з'їзду славістів / І. І. Ковалик. — Львів : Вид-во Львівського університету, 1958. — 156 с.
 20. Ковалик І. І. Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі у східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами / І. І. Ковалик // Питання українського мовознавства. — Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1962. — Кн. 5. — С. 3–34.
 21. Кононенко В. І. Гуцульські мовні елементи в художньому тексті // Кононенко В. І. Мова. Культура. Стиль : зб. статей. — Київ—Івано-Франківськ : “Плай”, 2002. — С. 316–320.
 22. Лесюк М. П. Історична зумовленість гуцульських діалектних форм / М. Лесюк // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17-18 серпня 1993 р. / Ред. кол. : П. Арсенич, Л. Вардзарук, В. Грабовецький, В. Кононенко (голова редкол.) та ін. — Івано-Франківськ—Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 1994. — С. 108–110.
 23. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори / І. Г. Матвіяс ; відп. ред. П. Ю. Гриценко. — К. : Наукова думка, 1990. — С. 83–87.
 24. Пузиренко Я. В. Агентивно-професійні назви осіб жіночої статі в лексикографічному описі та узусі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Пузиренко Ярина Василівна. — К., 2005. — 21 с.
 25. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. — 2-е вид., перероб. — К. : «Пугач», 2005. — С. 15, 63, 105, 129, 131, 338–387.
 26. Словарь української мови / упоряд. : Б. Грінченко. — фотомеханічне перевидання 1907–1909 рр. — К. : Вид-во АН УРСР, 1958. — Т. I. — С. 344.
 27. Словник української мови / ред. кол. : І. К. Білодід (голова), А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. Й. Горещький, Л. Л. Гумецька та ін. — К. : Наук. думка, 1971. — Т. II. — С. 200.
 28. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда ; відпов. ред. В. М. Русанівський. — К. : Наук. думка, 1969. — С. 42—52.
 29. Українська мова. Енциклопедія / Редкол: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. — 3-є вид., зі змін. і доп. — К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2007. — С. 129–130.

30. Фекета І. І. Жіночі особові назви в українській мові. (Творення і вживання) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Фекета І. І. — Ужгород, 1968. — 369 с.

The article presents and analyses nearly all the feminines of Hutsul vernacular of the Ukrainian language. They are examined on semantic, phonetic, morphological, grammatical and stylistic levels. It is stated that feminines-Hutsulisms are part and parcel of the rich and colourful Hutsul vocabulary, and an indispensable component of modern Ukrainian lexicon as a whole. They constantly enrich the feminicon of the Ukrainian language and make it more peculiar and unique.

Key words: *Hutsul vernacular, feminines-Hutsulisms.*

Див. : **Брус М. П.** Гуцульські фемінітиви: семантика і структура / Марія Брус // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2010. – Вип. XXV–XXVI. – С. 67–72.